

Koulutustiedotteen malli

Otsikko	VALEUUTISTEN EHKÄISEMINEN JA TUNNISTAMINEN
Avainsanat	Uutiset, valeutiset, tiedotus, väärää tietoa, disinformaatio, uutistoimisto, deepfake
Kieli	Englanti
Osaamisalue	<p>1. Tieto- ja informaatiolukutaito <u>Osaaminen</u></p> <ul style="list-style-type: none">☐ Medialukutaito☐ Tietojen, informaation ja digitaalisen sisällön selaaminen, etsiminen ja suodattaminen.☒ Tiedon, informaation ja digitaalisen sisällön arviointi <p>2. Viestintä ja yhteistyö <u>Osaaminen</u></p> <ul style="list-style-type: none">☐ Sitouttava kansalaisuus digitaalitekniikan avulla☐ Vuorovaikutus digitaalitekniikan kanssa viihteen ja kulttuurin parissa <p>3. Digitaalisen sisällön luominen <u>Osaaminen</u></p> <ul style="list-style-type: none">☐ Digitaalisen sisällön kehittäminen <p>4. Turvallisuus <u>Osaaminen</u></p> <ul style="list-style-type: none">☐ Ympäristön suojeleminen☐ Terveystietoisuuden ja hyvinvoinnin suojeleminen <p>5. Ongelmanratkaisu <u>Osaaminen</u></p> <ul style="list-style-type: none">☐ Digitaalisten teknologioiden luova käyttö☒ Digitaalisen osaamisen puutteiden tunnistaminen.
Tavoite ja päämäärä	Tämän moduulin tavoitteena on tukea oppijoita siinä, että heistä tulee tietoisempia ja kriittisempiä uutisten ja tiedon kuluttajia, joilla on paremmat valmiudet navigoida verkkomedian monimutkaisessa ympäristössä ja erottaa toisistaan uskottavat ja epäluotettavat lähteet käsittelemällä kahta asiaankuuluvaa DigComp 2.2. -osaamista, jotka ovat 1.2. ja 1.2.. Tietojen, informaation ja digitaalisen sisällön arviointi ja 5.4. Tietojen, informaation ja digitaalisen sisällön arviointi. Digitaalisen osaamisen puutteiden tunnistaminen.

<p>Oppimistulokset</p>	<p>Tämän moduulin lopussa osallistuja kykenee:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ ymmärtämään ja määrittelemään valeuutisen käsitteen. ➤ Erottamaan oikean informaation aiheeseen liittyvistä käsitteistä, kuten väärästä tiedottamisesta, vääränlaisesta tiedottamisesta, huonosta tiedottamisesta ja vääränlaisesta tiedottamisesta; ➤ Tunnistamaan valeuutisartikkeleiden ominaispiirteet. ➤ Ymmärtämään psykologisia ja sosiaalisia tekijöitä, jotka altistavat ihmiset herkemmin valeuutisille, väärälle tiedolle ja disinformaatiolle; ➤ Arvioimaan kriittisesti luotettavia ja epäluotettavia tietolähteitä ja erottaa ne toisistaan. ➤ Tarkistamaan uutislähteiden uskottavuuden ➤ Tunnistamaan ja välttämään valeuutisia ja harhaanjohtavaa tietoa. ➤ Tunnistamaan valeuutisten ja disinformaation vaarat ja kielteiset yhteiskunnalliset vaikutukset digitaalisella aikakaudella. ➤ Kehittämään taitoja tarkistaa tiedot tai uutislähteet. ➤ Tiedostamaan, mistä etsiä luotettavaa tietoa ja miten käyttää luotettavia uutislähteitä tai toimittajia. ➤ Välttämään valeuutisten levittämistä ja estää väärää tai disinformaatiota.
<p>Sisältö järjestetty 3 tasolle</p>	<p>Moduulin nimi: VALEUUTISTEN ENNALTAEHKÄISEMINEN JA TUNNISTAMINEN</p> <p>1. Yksikön nimi: Valeuutisten käsitteen ymmärtäminen</p> <p>1.1. Johdanto</p> <p>Ihmiset ovat aina käyttäneet viestintää, ja tietoa on välitetty eri tavoin, jotka ovat ajan myötä kehittyneet suorasta viestinnästä (kasvokkain käytävä vuoropuhelu) epäsuoraan viestintään (kirjoitetut tai painetut tekstit ja kuvat). Viestintämenetelmien kehittyminen on johtanut myös muutoksiin lähetetyn tiedon ja viestien rakenteessa.</p> <p>Perinteisiin viestintämuotoihin (sanomalehdet, radio, televisio) verrattuna viimeaikaiset viestintämuodot (Internet, sosiaalinen media) ovat muuttaneet radikaalisti uutisten levittämisen menetelmiä ja nopeutta, ja niiden avulla on mahdollista tavoittaa paljon enemmän ihmisiä lyhyessä ajassa.</p> <p>Digitaaliaikana tiedon nopea ja laaja levittäminen sekä sensaatiohakuisuus ovat kannustaneet väärennettyjen tai puutteellisten uutisten levittämiseen.</p>

1.2. DigComp 2.2.

DigComp (Digital Competence Framework for Citizen) on Euroopan komission kehittämä väline, joka tarjoaa yhteisen käsityksen siitä, mitä digitaalinen osaaminen on. DigComp 2.2. on päivitetty versio edellisestä DigCompista.

Se on monitasoinen väline ja kattaa viisi pääosaamisaluetta: Viestintä ja yhteistyö, digitaalisen sisällön luominen, turvallisuus ja ongelmanratkaisu. Kullekin osaamisalueelle määritellään osaamiset sekä esimerkkejä tiedoista, taidoista ja asenteista.

Tämän moduulin sisältö käsittelee kahta erittäin tärkeää digitaalista osaamista, jotka on määritelty DigComp 2.2. ja 1.2. kohdassa. *Tietojen, informaation ja digitaalisen sisällön arviointi, osa-alue 1 Tieto- ja datalukutaito, ja 5.4. Tieto- ja datalukutaito. Digitaalisen osaamisen puutteiden tunnistaminen, osa-alue 5 Ongelmanratkaisu.*

Ensimmäinen osaamisalue, 1.2. Tietojen, informaation ja digitaalisen sisällön arviointi, kuvataan DigCompissa seuraavasti: "kyky analysoida, vertailla ja arvioida kriittisesti tietolähteiden, informaation ja digitaalisen sisällön uskottavuutta ja luotettavuutta. Kyky analysoida, tulkita ja arvioida kriittisesti dataa, tietoa ja digitaalista sisältöä."

Tämä osaaminen käsittää tiedot, taidot ja asenteet, joita tarvitaan nyky-yhteiskunnan keskeisten kysymysten käsittelemiseksi, jotta voidaan vastata nyky-yhteiskunnan kasvaviin digitaalisen lukutaidon vaatimuksiin, kuten tietoisuuteen siitä, että verkkoympäristö voi sisältää puolueellista tietoa, mukaan lukien väärää tietoa ja disinformaatiota, ja että kansalaisten pitäisi pystyä arvioimaan tällaisen sisällön laatua ja lähteiden luotettavuutta sekä ymmärtämään, että vaikka jostakin aiheesta uutisoidaan laajasti, se ei välttämättä tarkoita, että se on totta.

Toinen tässä moduulissa käsiteltävä osaaminen liittyy käyttäjän kykyyn tunnistaa ja ymmärtää omat puutteensa digitaalisissa taidoissa ja olla halukas työskentelemään niiden parissa kehittämällä tahtoaan oppia jatkuvasti, etsimällä mahdollisuuksia itsensä kehittämiseen ja pysymällä ajan tasalla digitaalisesta kehityksestä.

Autamme sinua tunnistamaan ja ymmärtämään joitakin

tärkeimpiä tekijöitä (kognitiivisia, emotionaalisia ja sosiaalisia), jotka lisäävät ihmisten alttiutta valeuutisille ja väärälle informaatiolle tai disinformaatiolle yleensä.

1.3. Mikä on valeuutinen

Vaikka media ja poliittiset päättäjät ovat viime vuosina kiinnittäneet siihen paljon huomiota, valeuutisten käsitettä on melko vaikea määrittellä ja erottaa muista "tiedonkulun häiriöistä" (Wardle, C. 2020). Erilaisissa verkkosanakirjoissa, artikkeleissa ja jopa tieteellisissä julkaisuissa esitetään erilaisia, laajempia tai suppeampia määritelmiä ja käsiteanalyysyjä.

Yksinkertaisella Google-haulla löydät runsaasti määritelmiä. Tässä on vain muutamia esimerkkejä:

"Sepitettyä tietoa, joka jäljittelee uutismedian sisältöä muodoltaan, mutta ei organisatoriselta prosessiltaan tai tarkoitukseltaan." "Sepitetty tieto." (Lazer et al., 2018).

"Uutisina esitetyt väärät tai harhaanjohtavat tiedot." (Wikipedia)

"Sanomalehtiartikkelit, televisiuutislähetykset tai muut tiedot, joita levitetään yleisradiossa tai sosiaalisessa mediassa ja jotka perustuvat tarkoituksellisesti valheisiin tai joissa käytetään tarkoituksellisesti harhaanjohtavia muotoiluja väärin kertonut kertomuksen tarjoamiseksi". (Kavanagh et al, 2018)

Myös monia vaihtoehtoisia termejä käytetään: "roskautiset", "valeuutiset", "vareuutiset" ja jopa halventavia sanoja.

Yleisesti sovittua määritelmää ei kuitenkaan näytä olevan saatavilla. Tämä on johtanut entistä enemmän keskusteluun ja vaikeisiin käsitteellisiin rajauksiin: "...valeuutisraportit osoittavat totuudenmukaisuuden puutetta, mutta niiden ei tarvitse olla kirjaimellisesti vääriä - ne voivat vain olla harhaanjohtavia siinä mielessä, että niissä ilmoitetaan jotain kirjaimellisesti totta, mutta välitetään jotain väärää." ja "...tahattomia journalistisia virheitä ei selvästikään pitäisi luokitella valeuutisiksi." (Jaster & Lanius, 2018).

Mikä on ja mikä ei ole valeuutinen?

Edellä mainitut kirjoittajat esittävät joitakin hyödyllisiä selvennyksiä. He määrittelevät kaksi tekijää, joiden on oltava yhdessä läsnä, jotta uutinen voidaan luokitella valeuutiseksi:

- Totuuden puute (väärä tai harhaanjohtava)
- Totuudenmukaisuuden puute (petostarkoituksessa tapahtuva pettäminen).

Ne luokittelevat muunlaiset epäluotettavat uutiset, kuten journalistiset virheet, jotka leviävät, satiirin ja parodian tai erittäin valikoivan raportoinnin "ongelmallisiksi uutisiksi".

Toiset kirjoittajat pitävät valeuutisia disinformaation lajina (Fallis, 2015).

Väärennettyjä tai harhaanjohtavia uutisia voi olla monenlaisia esimerkiksi:

- väärä tieto;
- salaliittoteoria;
- pseudotiede;
- propaganda;
- puolueelliset uutiset;
- sponsoroitu sisältö.

Siksi valeuutiset olisi ymmärrettävä asiayhteydessä ja niitä olisi täydennettävä muiden käsitteiden, kuten väärän tiedon ja disinformaation, kanssa, joita käsittelemme seuraavissa jaksoissa.

1.4. Misformaatio ja disinformaatio

Harhaanjohtava tieto on väärää tai harhaanjohtavaa sisältöä, jota levitetään harhaanjohtavassa tarkoituksessa tai taloudellisen tai poliittisen hyödyn saamiseksi ja joka voi aiheuttaa yleistä haittaa.

Misinformaatio on väärää tai harhaanjohtavaa sisältöä, jota jaetaan ilman vahingollista tarkoitusta, vaikka sen vaikutukset voivat silti olla haitallisia.

Näiden kahden muodon lisäksi jotkut kirjoittajat erottavat toisistaan myös seuraavat muodot:

Paha informaatio, joka on määritelty "todellisen tiedon käyttämiseen haitallisessa tarkoituksessa" (Wardle ja Derakhshan, 2018). "Tyypillisiä mekanismeja ovat, ekstrapolointi/intrapolointi, deformaatio, kirsikanpoiminta." (Marchetti, Mastrogiorgio, 2023). Näitä tekniikoita käytetään usein keltaisessa journalismissa (sensaatiojournalismi, ilman että välttämättä tarjotaan väärää sisältöä).

De-informaatiolla tarkoitetaan sisältöä, joka on totta, mutta joka tuottaa tahattomasti väärennetyn viestin tuottajan puutteellisen osaamisen vuoksi. (Marchetti, Mastrogiorgio, 2023).

Claire Wardle on kehittänyt mielenkiintoisen ja vieläkin yksityiskohtaisemman väärennetyn sisällön tyypittelyn, joka perustuu tekijöiden tarkoitukseen ja levityskeinoihin, ja sitä selitetään hänen artikkelissaan *Fake news. Se on monimutkaista*.

Infograafissa esitetään 7 erilaista harhaanjohtavaa ja disinformaatiota:

- Satiiri ja parodia (tarkoituksena ei ole vahingoittaa, mutta sillä on mahdollisuus huijata).
- Harhaanjohtava sisältö (tietojen harhaanjohtava käyttö asian tai henkilön kuvaamiseksi).
- Huijarisisältö (aitojen lähteiden esittäminen)
- Väärennetty sisältö (100-prosenttisesti uusi ja väärä sisältö, jonka tarkoituksena on harhauttaa ja aiheuttaa vahinkoa).
- Väärä yhteys (visuaalinen ilme, otsikot tai kuvatekstit eivät tue sisältöä).
- Väärä konteksti (aitoa sisältöä jaetaan väärillä kontekstitiedoilla).
- Manipuloitu sisältö (kun aitoa tietoa tai kuvaa manipuloidaan harhaanjohtavasti).

Kattavan, helposti ymmärrettävän ja säilytettävän typologian luominen on vaikeampaa kuin miltä näyttää, varsinkin kun tällainen sisältö on dynaamista ja kehittyvää, eikä ainoastaan tekijöiden panoksen perusteella vaan myös sen perusteella, mitä käyttäjät tuottavat, huomioivat tai jakavat.

2. Yksikön nimi: Valeutisten tunnistamisen merkitys

2.1. Jakson nimi: Tietojen arviointi

Tietoa tai uutisia voidaan arvioida seuraavien tekijöiden mukaan:

- miltä se näyttää: teksti, kuva, ääni - yksi tai useampi ominaisuus;
- uutisen tai artikkelin kaikkien ominaisuuksien (teksti, kuva, ääni) välinen vastaavuus;
- lähteen uskottavuus ja tiedonantaja (kirjoittaja, lainaus);

- kirjoittaja(t) sai(vat) pätevyyden(t);
- uutisaiheeseen liittyviä aiemmin tunnettuja tosiasioita verrattuna uutisissa esitettyihin tosiasioihin;
- tieteelliset tosiasiat, joilla tiedot voidaan todentaa.

Tosiasioiden tarkistaminen

Käytettävissä on faktantarkistustyökaluja tai -sivustoja, joiden avulla voidaan tarkistaa tekstin tai väitteen paikkansapitävyys sen määrittämiseksi, onko se totta vai ei.

Useita esimerkkejä:

- FactCheck;
- PolitiFact;
- Snopes;
- Totuus vai fiktio.

Kuvan tarkistus

Kuvan uskottavuuden tarkistamiseksi sitä voidaan käyttää hakukoneiden syöttökyselynä, ja saadut tulokset liittyvät siihen.

- Käänteiset kuvahakukoneet - esimerkkejä:
- Google Images
- TinEye
- Openverse (entinen Creative Commons Search)

2.2. Jakson nimi: Miten valeuutiset vaikuttavat sinuun?

Statistan mukaan yli 70 prosenttia eurooppalaisista törmää valeuutisiin säännöllisesti. Vaikka joissakin EU-maissa merkittävä prosenttiosuus (jopa 45 %) ihmisistä tarkisti epäilemänsä verkkotiedot, Eurostatin mukaan EU:n keskiarvo oli 23 % vuonna 2021, ja alhaisimmat luvut (> 12 %) olivat Romaniassa ja Liettuassa.

Valeuutiset, väärät tiedot ja disinformaatio vaikuttavat ihmisten ajattelutapaan, äänestämiseen, päätöksentekoon, uskomusjärjestelmiin ja käyttäytymiseen. Ne voivat myös polarisoida keskusteluja ja vaarantaa terveyden, turvallisuuden ja ympäristön.

Luottamus tiedotusvälineisiin on vähentynyt merkittävästi, ja suurin osa EU:n kansalaisista pitää valeuutisongelmaa vakavana haasteena demokratialle. EU myöntää, että laajamittaiset väärän

tiedon kampanjat ovat merkittävä ongelma Euroopalle.

Mikä tekee meistä alttiita valeuutisille?

Väärille ja harhaanjohtaville tiedoille altistuminen johtaa väärin uskomusten muodostumiseen, jos niihin ei puututa asianmukaisesti. Useat tekijät vaikuttavat asiaan ja tekevät ihmisistä haavoittuvia:

- Kognitiivinen: mukaan lukien taipumus intuitiiviseen ajatteluun analyttisen ajattelun sijaan (laiska ajattelu), muut kognitiiviset puutteet, kuten lähdevihjeiden ja vastatodisteiden laiminlyönti, tuttuus jne.
- Sosioemotionaalinen: tiedon houkuttelevuus, tiedon emotionaalinen lataus yhdessä vastaanottajan tunnetilan kanssa, tiedon kuluttajan maailmankatsomus.

On yleisesti tunnustettu, että ihmiset uskovat helpommin uutisotsikoihin, jotka vastaavat heidän maailmankuvaansa tai joiden lähteet koetaan samankaltaisiksi kuin he itse tai muuten vaikutusvaltaisiksi ja houkutteleviksi. Joskus he eivät tee eroa henkilökohtaisten mielipiteiden ja tosiasioiden välillä (usein, mutta ei ainoastaan sosiaalisen median "vaikuttajien" kohdalla).

Ja lopuksi on olemassa sisältöä, joka on niin vakuuttavaa ja "taidokkaasti" tehtyä, että tavallisen kansalaisen on lähes mahdotonta havaita sitä ilman erityisteknologiaa tai -tietämystä (esim. deepfakes).

2.3. Jakson nimi: Vuorovaikutus uutisten kanssa

Utissivustoilla vietetty aika, vierailujen tiheys ja luettujen uutisten tyyppi mahdollistavat sen, että teknologia tuottaa algoritmeja, joiden avulla voidaan määrittää käyttäjille suunnattujen tulevien tietojen mallit. Tämä pätee myös sosiaaliseen mediaan.

Kuten aiemmin mainittiin, valeuutiset ja harhaanjohtava sisältö kehittyä ja mukautuu sen mukaan, mihin ihmiset ovat vuorovaikutuksessa, mihin he kiinnittävät huomiota ja mitä he jakavat. Ole aina varovainen sen suhteen, mitä jaat, ja jos mahdollista, ilmoita ongelmallisesta sisällöstä.

Kun käytät uutissivustoa etkä ole varma osoitteesta, on suositeltavaa kirjoittaa sivuston nimi hakukoneeseen ja käyttää tuloluettelossa olevaa virallista linkkiä sen sijaan, että kirjoittaisit sen yläosoitteen työkaluriville. Näin vältät väärän osoitteen

kirjoittamisen, joka voi ohjata sinut väärennetyille sivustolle, joka jäljittelee alkuperäistä sivustoa.

Henkilökohtaisilla digitaalisilla laitteilla voidaan luoda kirjanmerkkejä usein vierailtuihin uutissivustoihin.

3. Yksikön nimi: Neuvoja ja vinkkejä valeutisten tunnistamiseen ja välttämiseen.

3.1. Miten tunnistaa valeutiset

Viime vuosina on laadittu hyödyllisiä ohjeita, infografiikoita ja tarkistuslistoja, jotka auttavat kansalaisia tunnistamaan valeutiset. Osa niistä on saatavilla useilla kielillä.

Esimerkkinä voidaan mainita kansainvälisen kirjastoyhdistysten ja -instituutioiden liiton (IFLA) laatima infografiikka "How to spot Fake News". Siinä korostetaan kahdeksaa näkökohtaa:

- Lähde (tutki tarkemmin lähdesivustoa)
- Kirjoittaja/kirjoittajat (ovatko he uskottavia/todellisia)?
- Päivämäärä (onko kyseessä vanha uutinen, joka ei enää liity ajankohtaisiin tapahtumiin?).
- Lisälukemista (onko otsikoiden ja artikkelin loppuosan välillä johdonmukaisuutta?).
- Onko se vitsi? (parodia/satiiri/mikä tahansa vastuuvapauslauseke?)
- Omat ennakkoluulosi (voivatko omat ennakkokäsityksesi vaikuttaa arvostelukykyyn?).
- Asiantuntijat (jos et ole vielä varma, kysymällä asiantuntijalta, kirjastonhoitajalta tai käyttämällä faktojen tarkistussivustoa voi auttaa ratkaisemaan ongelman).

3.2. Uutistoimittajat - tietojen tarkistaminen

EU:n poliittiset päättäjät ja muut sidosryhmät yhdistivät voimansa parantaakseen verkkomedian luotettavuutta ja torjuakseen disinformaatiota. Vuonna 2022 monenlaiset toimijat allekirjoittivat disinformaatiota koskevat tehostetut käytännesäännöt, EY:n asiakirjan, jolla valtuutetaan media-ala noudattamaan itsesääntelystandardeja disinformaation torjumiseksi.

Viime vuosina on tehty useita aloitteita, joilla on pyritty määrittelemään selkeät indikaattorit verkkouutisten luotettavuudelle.

	<p>Vaikka osa näistä vaatii jonkin verran asiantuntemusta tai suurempia resursseja, seuraavassa on useita näkökohtia, jotka kannattaa ottaa huomioon arvioitaessa verkkouutistoimittajien luotettavuutta:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Tiedot palveluntarjoajan henkilöllisyydestä (onko selvää, kuka se on, milloin se on perustettu, mikä on sen tehtävä ja toiminta-ala, miten se rahoitetaan? Omistusmuoto - julkinen/yksityinen?). ○ Onko palveluntarjoajien asiantuntemusala olennainen julkaistun uutisen aiheen kannalta? ○ Onko uutisen luonut toimittaja asiantuntija? Onko hänen ammatillinen taustansa todennettavissa? ○ Viitteet - ovatko ne saatavilla ja uskottavia? ○ Onko tarinoiden tarkoitus selkeä? Miksi aineisto on luotu? Palveleeko se jotakin etua? ○ Onko palveluntarjoaja osallistunut väärennettyjen tai harhaanjohtavien uutisten jakamiseen/edistämiseen aiemmin? Jos virheitä havaittiin, oikaistiinko ne ja lisättiinkö yleistä tietoisuutta? <p>3.3. Luotettavat uutislähteet - esimerkkejä:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Euronews - Euroopan television uutisverkko -Euroopan komissio - Lehdistökulma -BBC The British Broadcasting Corporation -Forbes - maailmanlaajuinen mediayhtiö
<p>Sanasto</p>	<p>Harhaanjohtavalla tiedottamisella tarkoitetaan väärää tai harhaanjohtavaa sisältöä, jota levitetään harhaanjohtamistarkoituksessa tai taloudellisen tai poliittisen hyödyn saamiseksi ja joka voi aiheuttaa yleistä haittaa.</p> <p>Misinformaatio: Väärää tai harhaanjohtavaa sisältöä, jota jaetaan ilman vahingollista tarkoitusta, vaikka sen vaikutukset voivat silti olla haitallisia.</p> <p>Deepfake: kuva tai tallenne, jota on vakuuttavasti muutettu ja manipuloitu siten, että se esittää jonkun tekevän tai sanovan jotakin sellaista, mitä ei todellisuudessa ole tehty tai sanottu.</p> <p>Kaiku-kammio: DigCompin mukaan termi viittaa "sosiaalisessa mediassa ja verkkokeskusteluryhmissä esiintyviin tilanteisiin, joissa uskomukset vahvistuvat tai vahvistuvat viestinnän ja toiston kautta suljetussa, eristetyssä järjestelmässä.". Osallistujat saavat yleensä tietoa, joka vahvistaa heidän olemassa olevia näkemyksiään kohtaamatta vastakkaisia näkemyksiä."</p> <p>Suodatinkupla: "voi olla seurausta personoiduista hauista</p>

	<p>internetissä ja/tai sosiaalisessa mediassa, kun algoritmi arvaa valikoivasti, mitä tietoja käyttäjä haluaisi nähdä käyttäjää koskevien tietojen, kuten sijainnin, aikaisemman klikkauskäyttäytymisen ja hakuhistorian perusteella. (DigComp 2.2.)"</p>
<p>Käytännön neuvoja</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Väärennettyjen uutisten tunnistamiseksi on tärkeää tarkistaa tietolähde tai uutisen toimittaja - mainitaanko uutisen kirjoittaja? Onko uutinen esitetty virallisella Internet-sivustolla? ● Yritä arvioida kriittisesti uutisisältöä, onko se totta vai mahdotonta. ● Opi erottamaan mielipide ja tosiasia toisistaan. ● Tarkista uutisissa esitettyjen tapahtumien päivämäärä; jotkut "uutiset" viittaavat tapahtumiin, jotka eivät ole ajantasaisia. ● Hanki uutisia vain todellisista ja uskottavista lähteistä. ● Älä epäröi tarkistaa uutisia, jotka vaikuttavat liian hyviltä ollakseen totta, liian oudoilta tai liian reaktionäärisiltä. ● Tarkista viralliset kansalliset tai kansainväliset uutistoimistot (esim. Reuters, Associated Press, France Presse). ● Tarkista, onko uutinen "satiiri" tai sisältääkö se vastuuvapauslausekkeita. ● Vältä uutislähteitä, joiden teksteissä on paljon kielioppivirheitä, puuttuvia kirjaimia ja kirjoitusvirheitä. ● Vältä verkkouutislähteitä, joissa on paljon ponnahdusikkunoita, liikaa mainoksia tai linkkejä outoihin uutisiin. ● Tarkista kaksi kertaa uutiset, jotka vaikuttavat liian tunteellisilta tai liian toistuvilta. ● Vältä uutisia, joissa mainostetaan ihmeellisiä parannuksia ja parannuksia. ● Ole tietoinen uutisjuttujen sensaatiohakuisuudesta. ● Kun vastaanotat uutisia sähköpostitse/puhelimitse/muilla henkilökohtaisilla tileillä, varmista, että tunnet lähettäjän; älä koskaan käytä tällaisten uutisviestien mukana saatuja linkkejä.
<p>Itsearviointi (monivalintakysymykset ja -vastaukset)</p>	<p>1. Deepfake-tekniikka:</p> <p>a) tunnistaa valeuutiset</p> <p>b) tuottaa väärennettyjä kuvia, tallenteita tai videopuheluita</p> <p>c) ei mikään edellä mainituista</p>

	<p>2. Väärennettyjen uutisten levittämisen tarkoitus EI voi olla:</p> <p>a) tieteellinen b) poliittinen c) taloudellinen</p> <p>3. Mikä tekee uutisesta uskottavan?</p> <p>a) edistää ihmeperantumisia ja parannuksia. b) otsikot ja kuvat eivät tue sisältöä. c) sisältää todennettavissa olevia tosiasioita, lähteitä tai lainauksia.</p> <p>4. Uutismediassa tekoälyn (AI, artificial intelligence) avulla voidaan:</p> <p>a) laatia ja tuottaa uutisia b) jakaa uutisia käyttäjien verkkokäyttäjien perusteella. c) molempia</p> <p>5. Tunnista valeuutiset:</p> <p>a) Neil Armstrong oli yhdysvaltalainen astronautti ja ilmailuinsinööri. b) Louis Armstrong - ensimmäinen ihminen, joka käveli kuussa! c) Amerikkalainen astronautti Neil Armstrong käveli ensimmäisenä ihmisenä Kuun pinnalla vuonna 1969.</p>
Resurssit (videot, linkki)	Kaspersky.com, <i>Miten tunnistaa valeuutiset</i> , 2022, 9. helmikuuta. https://www.kaspersky.com/resource-center/preemptive-safety/how-to-identify-fake-news .
Aiheeseen liittyvä materiaali	
Aiheeseen liittyvä PPT	OFFLINE_Kurssi_Valeuutisten ehkäiseminen ja tunnistaminen_EN
Kirjallisuusluettelo	<p>Allcott Hunt, Gentzkow Matthew, <i>Social Media and Fake News in the 2016 Election</i>, in <i>Journal of Economic Perspectives</i>, 2017, vol. 31, nr. 2, pp. 211-236.</p> <p>Barclay Donald A., <i>Fake News, Propaganda, and Plain Old Lies</i>, 2018, Lanham, Rowman&Littlefield Publishing Group.</p> <p>Bay Sebastian, <i>The Black Market for Social Media Manipulation</i>, NATO Strategic Communications Center of Excellence, Singularex, 2018, https://www.stratcomcoe.org/black-market-social-media-manipulation.</p> <p>Bennett W. Lance, Livingston Steven, <i>The Disinformation Order</i>:</p>

Disruptive Communication and the Decline of Democratic Institutions, 2018 in *European Journal of Communication*, vol. 33, nr. 2, DOI: 10.1177/0267323118760317, pp. 122-139.

Berger Jonah, Milkman Katherine L., *What Makes Online Content Viral?*, 2012, in *Journal of Marketing Research*, vol. 49, nr. 2, DOI: 10.1509/jmr. 10.0353, pp. 1-17.

Cadwalladr Carole, Graham-Harrison Emma, *Cambridge Analytica: Links to Moscow Oil Firm and St. Petersburg University*, in *The Guardian*, 2018, <https://www.theguardian.com/news/2018/mar/17/cambridge-academic-trawling-facebook-had-links-to-russian-university>.

Carré Christophe, *Arta manipulării elegante. Instrumente de persuasiune ale oamenilor onești*, 2017, Meteor Publishing, București.

Centre for Media Pluralism and Media Freedom / European University Institute, 2021., European Digital Media Observatory. *Description and Analysis of Relevant Emerging Research Topics: Enhancing Content Reliability by Prominence: Indicators for Trustworthy Online Sources*, <https://edmo.eu/>

Cortada James W., Aspray William, *Fake News Nation. The Long History of Lies and Misinterpretations in America*, 2019, Lanham, Rowman&Littlefield Publishing Group.

Dempsey Kathy, *What's Behind Fake News and What You Can Do About It*, 2017, in *Information Today*, vol. 31, nr. 4, <http://www.infotoday.com/it/may17/Dempsey-Whats-Behind-Fake-News-and-What-You-Can-Do-About-It.shtml>.

EAVI. *Infographic: Beyond Fake News – 10 Types of Misleading News – Seventeen Languages - EAVI*. EAVI, July 26, 2017. <https://eavi.eu/beyond-fake-news-10-types-misleading-info/>.

Egelhofer Jana Laura, Lecheler Sophie, *Fake News as a Two-Dimensional Phenomenon: A Framework and Research Agenda*, 2019, in *Annals of the International Communication Association*, vol. 43, nr. 2, DOI: 10.1080/23808985.2019.1602782, pp. 97-116, accesat pe 20 august 2020.

Euronews. *Latest Breaking News Available as Free Video on Demand*, Euronews, February 26, 2023. <https://www.euronews.com/>.

European Commission, *Code of Practice on Disinformation*, 2018, <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/code-practice-disinformation>.

European Commission, Directorate-General for Communications Networks, Content and Technology, *A multi-dimensional approach to disinformation : report of the independent High level Group on fake*

news and online disinformation, Publications Office, 2018, <https://data.europa.eu/doi/10.2759/739290>

European Commission, *Press Corner*, n.d. <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/home/en>.

European Commission. *2022 Strengthened Code of Practice on Disinformation*. (2022, June 16). Shaping Europe's Digital Future. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/2022-strengthened-code-practice-disinformation>

European Commission. *Tackling online disinformation*. (n.d.). Shaping Europe's Digital Future. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/online-disinformation>

Eurostat, *Flash Eurobarometer 464: Fake News and Disinformation Online*, 2018, <https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/FLASH/yearFrom/1974/yearTo/2018/surveyKy/2183>, pp. 1-48.

Eurostat. *Rules of engagement for handling disinformation — 2022 edition*. (n.d.). Products Manuals and Guidelines. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-manuals-and-guidelines/-/ks-gq-22-003>

Faris. *How to Balance Your Media Diet*. Medium, January 17, 2020, <https://artplusmarketing.com/how-to-balance-your-media-diet-a2140c0311ec>.

Greifeneder R. (coord.), *Psihologia Fake News – Acceptarea, distribuirea și corectarea informațiilor false*, 2021, Editura Trei, București.

H. Ecker, U. K., Lewandowsky, S., Cook, J., Schmid, P., Fazio, L. K., Brashier, N., Kendeou, P., Vraga, E. K., & Amazeen, M. A. (2022, January 12). *The psychological drivers of misinformation belief and its resistance to correction* - Nature Reviews Psychology. Nature. <https://doi.org/10.1038/s44159-021-00006-y>

Holland Park Library | Brisbane City Council, *Holland Park Library*, n.d., <https://www.brisbane.qld.gov.au/things-to-see-and-do/council-venues-and-precincts/libraries/library-locations/holland-park-library>.

How many people verified online information in 2021? (n.d.). *How Many People Verified Online Information in 2021?* - Products Eurostat News - Eurostat. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/ddn-20211216-3>

IFLA. *How To Spot Fake News; IFLA in the Post-Truth Society*, February 26, 2023. <https://www.ifla.org/news/how-to-spot-fake-news-ifla-in->

[the-post-truth-society/](#).

International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA), *IFLA Repository: Cum să ochesti o știre falsă*, February 1, 2017. <https://repository.ifla.org/handle/123456789/230>.

International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA), *IFLA Repository: How to Spot Fake News*, March 1, 2017. <https://repository.ifla.org/handle/123456789/167>.

Lanius, David & Jaster, Romy. (2018). What is Fake News?., https://www.researchgate.net/publication/328738269_What_is_Fake_News

Lazer, David et. al., The science of fake news: Addressing fake news requires a multidisciplinary effort, *Science* **359** (6380), 1094-1096, https://scholar.harvard.edu/files/mbaum/files/science_of_fake_news.pdf

Machethe, Paul & Turpin, Marita. (2020). The Use of Critical Thinking to Identify Fake News: A Systematic Literature Review. 10.1007/978-3-030-45002-1_20.

Marchetti, Jacopo and Mastrogiorgio, Antonio, *Becoming Fake: An Evolutionary-Behavioral Framework on Fake News* (January 27, 2023). Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=4340222> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4340222>

PolitiFact. *PolitiFact*, n.d. <https://www.politifact.com/>.

Rinehart, Aimee. *Fake News. It's Complicated*. First Draft, February 16, 2017. <https://firstdraftnews.org/443/articles/fake-news-complicated/>.

Statista. *Fake news consumption frequency in the EU by country 2022* | Statista. (n.d.). <https://www.statista.com/statistics/1076701/fake-news-frequency-europe/>

Tandoc Jr. Edson C, Wei Lim Zheng, Ling Rich, Defining «Fake News». A Typology of Scholarly Definitions”, 2018, in *Digital Journalism*, vol. 6, nr. 2, DOI: 10.1080/21670811.2017.1360143, pp. 137-153.

Voicu Marian, *Matrioșka mincinoșilor. Fake News, manipulare, populism*, 2018, Humanitas, București.

Vuorikari, R., Kluzer, S. and Punie, Y., DigComp 2.2: The Digital Competence Framework for Citizens - With new examples of knowledge, skills and attitudes, EUR 31006 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2022, ISBN 978-92-76-48882-8, doi:10.2760/115376, JRC128415

Wardle, Claire. Understanding Information disorder - First Draft. (2020, September 22). First Draft. <https://firstdraftnews.org:443/long-form-article/understanding-information-disorder/>

BBC – Homepage, n.d. <https://www.bbc.com/>.

BBC News. *Fake News: Five French Election Stories Debunked*, n.d. <https://www.bbc.com/news/world-europe-39265777>.

BBC News. *Turkey Earthquake: The False Images Shared Online*, n.d. <https://www.bbc.com/news/64557407>.

Dictionary by Merriam-Webster: America’s most-trusted online dictionary. “Dictionary by Merriam-Webster: America’s Most-Trusted Online Dictionary,” February 26, 2023. <https://www.merriam-webster.com/>.

EAVI. *Infographic: Beyond Fake News – 10 Types of Misleading News – Seventeen Languages - EAVI*. EAVI, July 26, 2017. <https://eavi.eu/beyond-fake-news-10-types-misleading-info/>.

Euronews. *Latest Breaking News Available as Free Video on Demand*, Euronews, February 26, 2023. <https://www.euronews.com/>.

European Commission, *Press Corner*, n.d. <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/home/en>.

Fact Checks Archive, Snopes.Com, February 24, 2023. <https://www.snopes.com/fact-check/>.

FactCheck.org. *FactCheck.Org*, n.d. <https://www.factcheck.org/>.

Faris. *How to Balance Your Media Diet*. Medium, January 17, 2020, <https://artplusmarketing.com/how-to-balance-your-media-diet-a2140c0311ec>.

FEATURE | *Public Libraries in the Age of Fake News*, Public Libraries Online, n.d. <https://publiclibrariesonline.org/2017/01/feature-public-libraries-in-the-age-of-fake-news/>.

Forbes. n.d. <https://www.forbes.com/>.

Google Images. n.d. <https://images.google.com/>.

Holland Park Library | Brisbane City Council, *Holland Park Library*, n.d., <https://www.brisbane.qld.gov.au/things-to-see-and-do/council-venues-and-precincts/libraries/library-locations/holland-park-library>.

IFLA. *How To Spot Fake News; IFLA in the Post-Truth Society*, February 26, 2023. <https://www.ifla.org/news/how-to-spot-fake-news-ifla-in->

	<p>the-post-truth-society/.</p> <p>Truth or Fiction? <i>Truth or Fiction?</i>, n.d. https://www.truthorfiction.com</p>
Toimittanut	Biblioteca Județeană "G. T. Kirileanu" Neamț